

„KIRK VEZIR” ÎN CORESPONDENȚELE ORIENTALIȘTILOR VÁMBÉRY ÁRMIN ȘI GOLDZIHHER IGNÁCZ

Margareta Aslan *

Abstract: *The alleged manuscript **Kirk Vezir** [<The story of> The fourty viziers] found in Cluj, is actually a transcript dating from Hegira 1153 [1740/1741 AD] of the epistles of belletrist Ibn Zeydûn under the title **Risâle-i Cevheriyye** [Book of Gems], edited by Ismâ'il al-Bagdâdâ. The manuscript, which is structured in two parts, contains ornaments in varak, however, it is in deplorable condition. The epistles, considered to be jewels of the epic and epistolographic writing of 11th century Muslim Spain, were written to his beloved, the Omeyyad princess Wallâda bint al-Mustakfi, and to the Caliph Abu al-Hazm bin Djahwar – in order to persuade him to forgive. The correspondence between renowned Orientalists on these epistles determines the identity of the manuscript. A certain Schmidt <Konrad Schmidt?> provides a brief record of the book. Goldziher Ignác, the disciple of Vámbéry Ármin, by accessing the resources of his time produces a remarkable assessment, a short biography of Ibn Zeydûn, and determines the title. Vámbéry sets the price of the book at HUF 30-40. Torma Károly, the significant politician and law professor in Cluj, tries to convert the Hegira years. The nobleman <Konrad Schmidt?> is not able to sell the book. The manuscript has a considerable scientific value, both in terms of its content and the correspondence that was carried out with regard to it.*

Keywords: manuscript, **Risâle-i Cevheriyye**, Ibn Zaydûn al-Makhzumi, Vámbéry Ármin, Goldziher Ignác

Câteva aprecieri pe marginea așa-numitului manuscris „Kirk Vezir”

În încercarea de a realiza o catalogare și o prelucrare a exemplarelor de manuscris „Kirk Vezir” aflate în fondurile arhivistice de pe teritoriul Transilvaniei, într-un articol dedicat subiectului, am avut șansa de a găsi exemplarul manuscris mss. 865 în fondul de *Colecții Speciale* din cadrul Bibliotecii Central Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca. Acest manuscris va fi supus analizei în prezentul studiu.

Lucrarea se prezintă în format de carte manuscris, are 280 de pagini, a căror numerotare realizată în stil musulman pornește de la dreapta la stânga cu cifre, prin imprimare. Dimensiunile volumului sunt 22,5 cm × 14,5 cm × 2,9 cm.

Manuscrisul se păstrează într-o tocă uzată, având un aspect exterior destul de deteriorat, copertată cu o coală pictată în Ebru, pe fond crem, forme rotunde în gri, și de picuri în albastru și ocră. Coperțile, din carton brun roșcat, prezentau cândva

* Dr., secretar executiv, Institutul de Turcologie și Studii Central-Asiatice (Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca); margaraslan@yahoo.com

modele prelucrate cu varak în figuri centrate cu încadrare dreptunghiular. Coperțile sunt foarte deteriorate, vopseaua s-a cojit în proporție de 80%, iar urmele de cari nu lipsesc. Aspectul denotă că lucrarea a fost uzitată sau că nu i s-a acordat o suficientă grijă în spațiile unde a fost depozitată în decursul timpului.

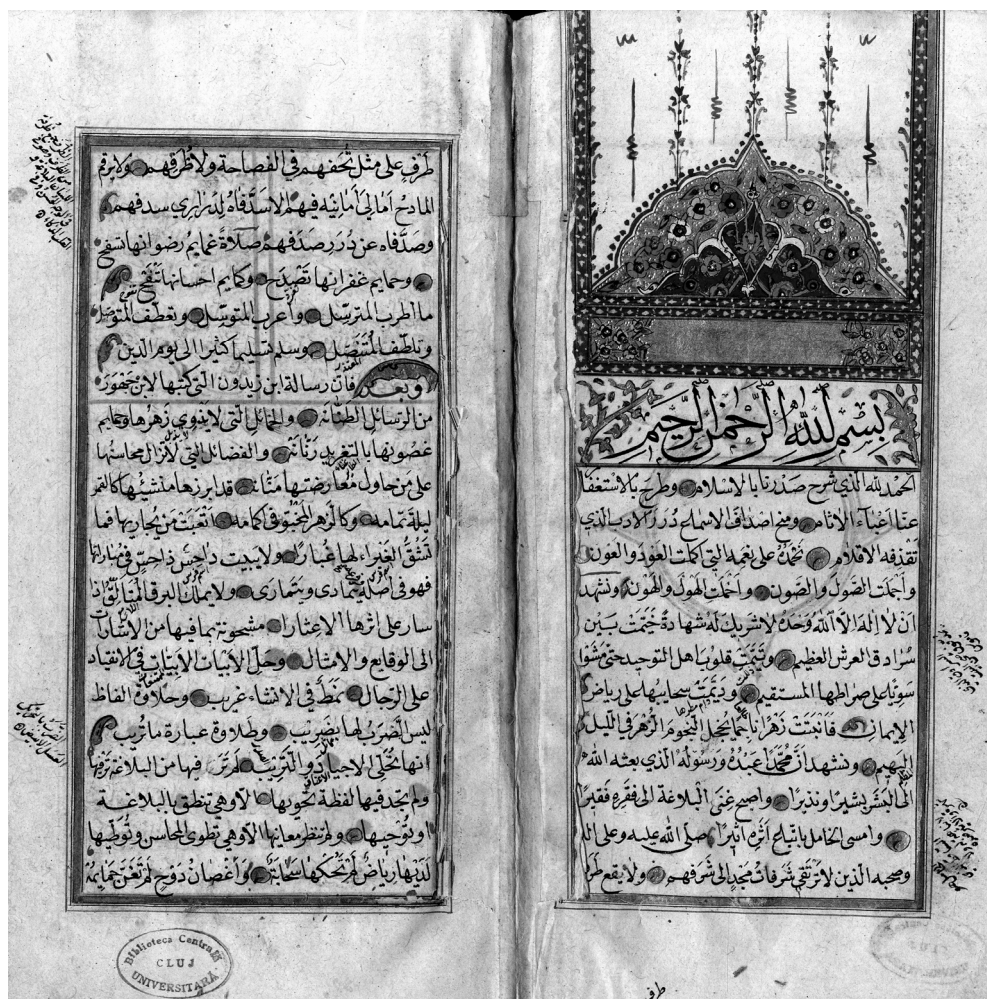

Foto nr. 1. Pagina ornamentată ce începe partea I din *Risâle-i Cevheriyye*.

Foile interioare sunt fine, mate, însă folosirea a dus în timp la starea deplorabilă în care se află. La acest lucru a contribuit în mare măsură metoda de ornamentare în aur, aplicată asupra paginilor prin metoda împodobirii cu varak, folosită în spațiul otoman pentru scrierile în volume de calitate superioară sau de lux. Aceasta constă în prelucrarea paginilor prin trasare și zgâriere, pentru ca

materialul auriu să se lipească în momentul aplicării prin turnare pe hârtia subțire. Materialul folosit este auriul și un fel de lipici arăbesc¹ sau uneori mercur ca amestec. Apoi, are loc încălzirea paginii pe dedesubt, în așa fel încât compoziția aurie turnată să se poată scurge, iar varakul/auriul se lipește de foaie, în funcție de modelul sau chenarul trasat. Metoda Varak poate fi toxică în aplicarea ei. În cazul de față, chenarul decorativ dreptunghiular ce încadrează textul, are dimensiuni de 8,5 cm. Paginile de început al celor două părți conțin ornamente în mici forme geometrice și vegetale, deosebit colorate în nuanțe preponderente de auriu și albastru cobalt. În cazul ornamentelor caligrafice, gen literă sau accent, acestea nu au provocat punerea în pericol a rezistenței paginilor.

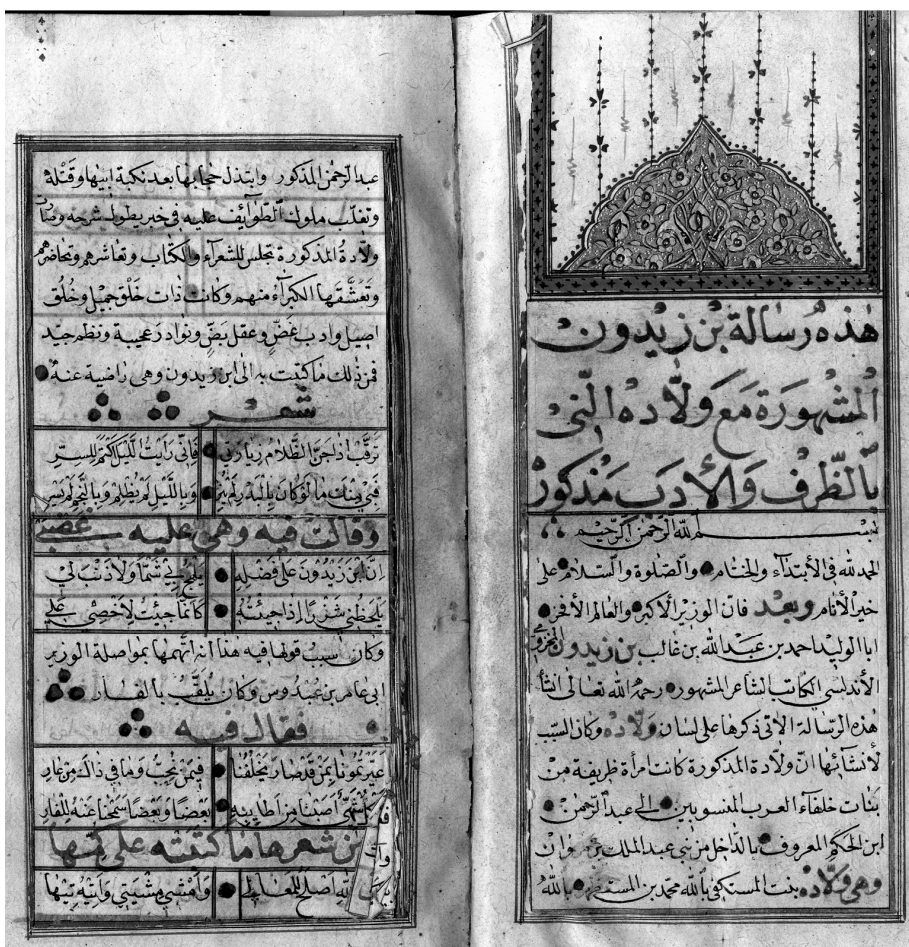
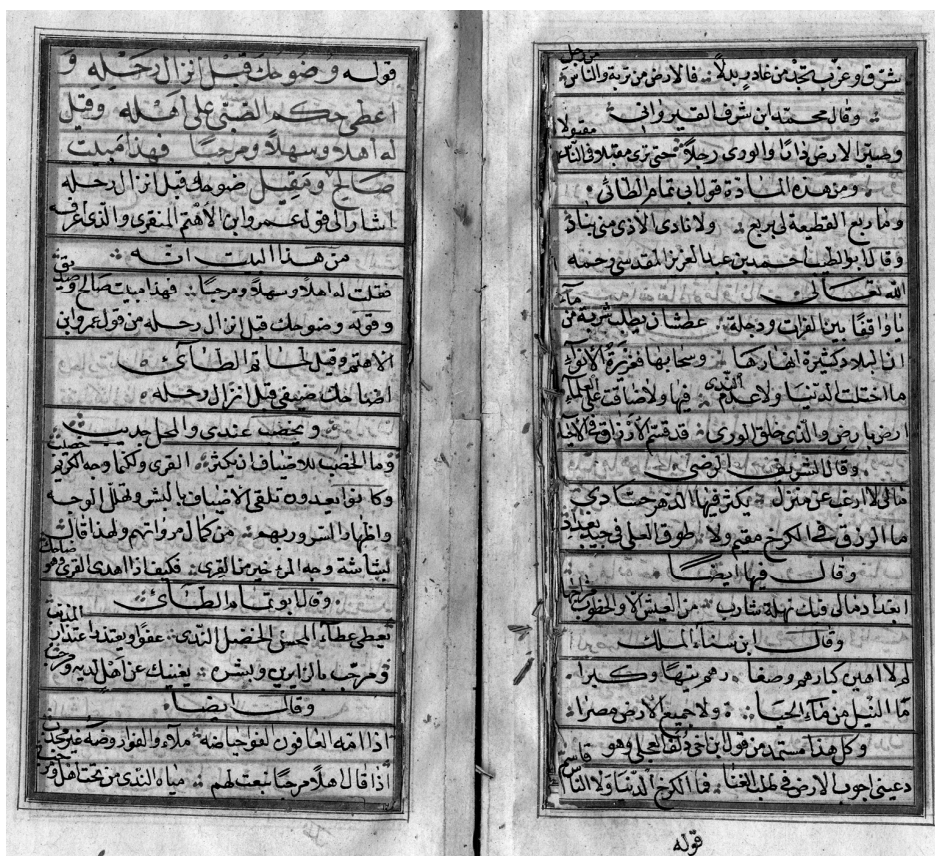

Foto nr. 2. Pagina de început a părții a II-a din manuscris.

¹ arap zamki.

Scrisul se desfășoară în pagină pe câte 21 rânduri. Se folosesc 4 tipuri de cerneală: negru, roșu carmin – cu care s-au scris subtitluri, accente, diferite cuvinte roșu rodie – utilizat pentru corectarea unor scăpări de litere – în general pentru vocalele ajutătoare ce se adaugă deasupra sau dedesubtul cuvintelor din rând, care au scăpat primei vocalizări, și auriu – sub forme de puncte mai mari, necesare în delimitarea propozițiilor, delimitare sesizabilă în prima parte până la p. 20, în partea a doua se reia de la p. 200 și continuă până la capăt. O analiză atentă a lucrării permite să se observe că accentuarea rândurilor și ornarea, ce s-a început după finalizarea scrierii brute, nu a mai fost finalizată, fapt ce va contribui la scăderea valorii manuscrisului. Lucrarea se împarte în două părți. Prima, până la p. 199 în numerotarea de la dreapta la stânga; a doua de la p. 200 până la sfârșit. A doua parte se aseamănă ca metodă de scriere cu prima, însă mâna scribului este mai ușoară ori folosește o altă penița mai subțire, e greu de deosebit. A se vedea spre exemplu litera K sau U de la p. 168 și p. 270. K – este realizată mai ascuțită în prima parte și mai rotunjită în cea de a doua, U – ușor alungită, respectiv rotundă.

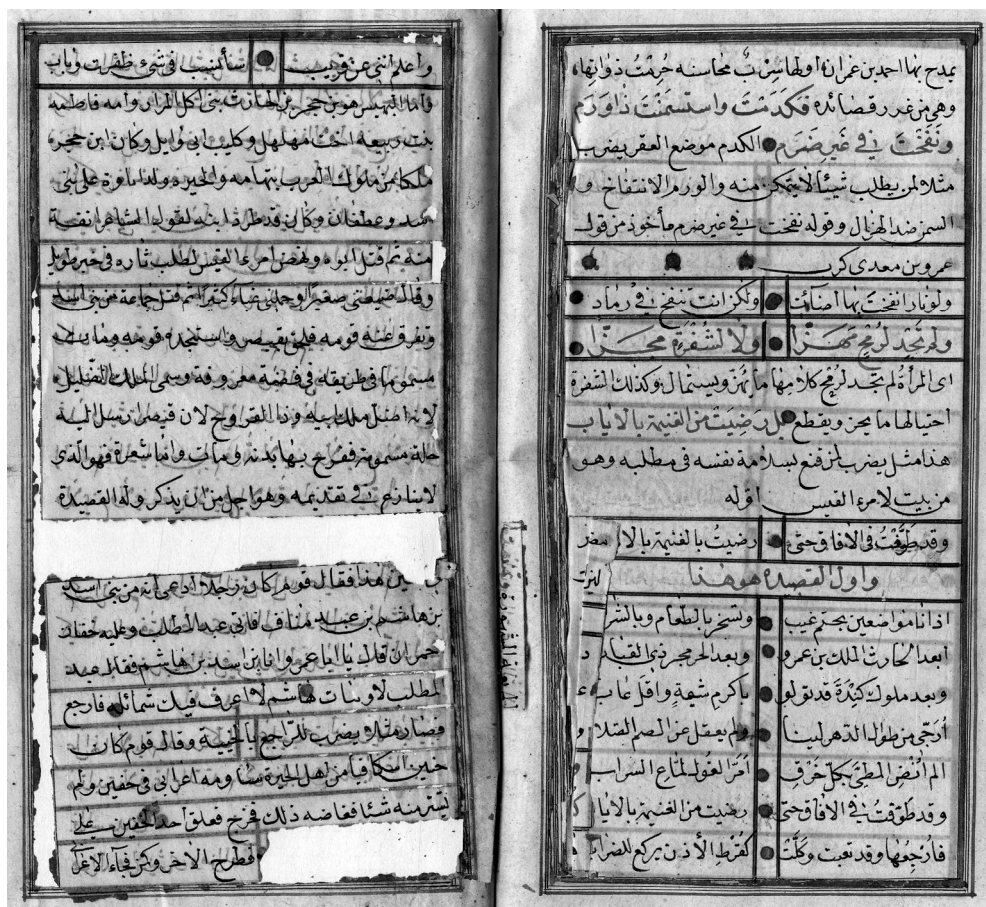

Foto nr. 3-4. Imagini ce prezintă starea deplorabilă în care se află manuscrisul.

Arhivarea manuscrisului în fondul *Colecții speciale* sub titlul *Kirk Vezir* [*<Povestea celor> Patruzeci de viziri*] nu este de dată recentă. Din păcate, titlul dat este eronat, căci manuscrisul cuprinde câteva dintre renumitele epistole ale lui Zeydûn sub titlul *Risâle-i Cevheriyye*. Până în secolul XX, pe tărâmurile otomane circulau nenumărate povești de dragoste, în versuri sau proză, iar dintre cele mai renumite putem înșira, ca titluri, *Risalele* lui Zeydûn, *Kirk Vezir*, *Leyla* și *Mecnun*, etc. *Kirk Vezir* este oarecum, o variantă a poveștii *1001 de nopți*, al cărei prim fragment a putut fi datat în secolul XV. Ca subiect, Sultana Hanım, împreună cu cei 40 de viziri încearcă să îl înduplece pe suveran pentru iertare. Este o culegere de povești, din întregul spațiu turcic, care pretinde a fi o „lecție” pentru conducători în a deveni mai buni ca persoane și ca lideri. Încercări de a da lecții de guvernare suveranilor pot fi întâlnite pe parcursul secolelor XVI-XVII și în spațiul european,

exemplul cel mai elocvent fiind lucrarea *Il Principe*, scrisă de Machiavelli². Încurcătura făcută la catalogarea manuscrisului poate fi explicată doar în acest mod, deoarece povestea celor *Patruzezi de viziri* era mai răspândită decât cea a lui Zeydûn, și probabil, cel ce făcuse catalogarea nu cunoștea limba și paleografia maghiară ca să fi citit corespondențele purtate pe marginea acestei lucrări.

O scurtă introducere în viața și opera lui Ibn Zaydûn

Abu al-Waleed Ahmad Ibn Zaydûn al-Makhzumi³ أبو الوليد أحمد بن زيدون المخزومي (463/1071) a fost o importantă personalitate în lumea politică și literară din Andaluzia secolului al X-lea. Numele său devine faimos nu atât prin activitatea politică pe care a desfășurat-o în secolul său, cât prin povestea de dragoste pasională dintre el și prințesa Wallâda bint al-Mustakfi⁴, fiica lui Muhammad III, califul Omeyyad al Cordobei între 1024-1025. Zaydûn, descendent al tribului Makhzûm ce a pătruns în Spania în timpul cuceririi de către musulmani, s-a născut în Cordoba în anul 394 H. (1004 d.H.)⁵, fiind fiu de poet, cadiu și sfetnic al conducerii cordobeze și nepot după filiația maternă al lui Ebu Bekir Muhammed, vizir și cadiu în statul omeyyad. După moartea tatălui său, a fost luat în grijă de bunicul lui, care a manifestat o deosebită atenție pentru a-i asigura o educație aleasă, prin renumiți literați ai vremii, precum Ebû Bekir Müslim b. Ahmet el Kurtubî⁶. În 422 H. (1031 d.H.), în timpul revoltelor din Cordoba și al evenimentelor politice petrecute pe fondul declinului statului omeyyad, Zaydûn a sprijinit familia Jahwar, familie ce va ajunge la conducerea Cordobei prin Abu al-Hazm⁷. În scurt timp, Zaydûn este investit în funcția de vizir, devine sfătuitorul califului și va participa la o serie de misiuni diplomatice în statele vecine. Ascensiunea sa, precum și încrederea pe care i-o acorda Abu al-Hazm i-au atras importante rivalități⁸. Cel mai de temut adversar al său, de altfel vechiul său prieten, este Ibn Abdûs, fost vizir. Dublul motiv al rivalității vine atât din rațiuni politice, vizând eliminarea acestuia prin acuzație de trădare și complot, cât și din rațiuni sentimentale, dragostea pe care o nutrea Ibn Abdûs față de Wallâda, în dauna iubirii pasionale a lui Ibn Zaydûn.

² Niccolo Machiavelli, *Principele*, București, Edit. Mondero, 2005.

³ Ebû'l-Velîd Ahmed b. Abdillâh b. Ahmed b. Gâlib el-Mahzûmî el-Endelûsî, vezi *Ibn Zeydun*, în *Diyanet Islam Ansiklopedisi [Enciclopedia Cultului Islamic]*, vol. 20, p. 464-467.

⁴ Vellada.

⁵ Johann Jacob Reiske, *Abil Walidi Ibn Zeidvni, Risalet sev Epistolivm*, Lipsiae, Prostat în Officina Gleditschiana, MDCCLV, p. VI.

⁶ *Ibn Zeydun*, în *Diyanet Islam Ansiklopedisi*, vol. 20, p. 464-467.

⁷ Emîr Ebû'l-Hazm b. Cehver, în *Diyanet Islam Ansiklopedisi*, vol. 20, p. 464-467.

⁸ *Ibn Zeydun*, în *Diyanet Islam Ansiklopedisi*, vol. 20, p. 464-467.

Ca urmare, urmând un plan bine chibzuit, Ibn Abdûs îl acuză pe tânărul vizir de complot, deseale vizite efectuate de vizir la casa prințesei omeyyade fiind înfățișate ca un plan de readucere a Omeyyazilor la conducerea țării. Acuzațiile nu sunt trecute cu vederea de calif, iar vizirul acuzat de trădare își pierde posesiunile și este închis. Epistolele pe care le compune au rolul de a-i dovedi nevinovăția în fața principelui. Deoarece scrierile sale păreau să nu-l înduplece pe calif, ajutat de Abu al-Walid, fiul suveranului, va evada și se va refugia în Sevilla.⁹ Deși aici este bine primit de califul Abbâd II al Mu`tadid¹⁰, neputând suporta de dorul iubitei Wallâda și al apropiaților lui, se întoarce pe ascuns în apropiere de Cordoba, trimițând prin prietenii săi câteva epistole califului. Într-un final, mult așteptata iertare i-a fost acordată.

Întoarcerea la Cordoba îi va readuce în scurtă vreme pozițiile și puterea pierdute, în urma schimbării efectuate pe tronul califal prin întronarea lui Abu al-Walid la moartea tatălui sau, Abu al-Hazm. Însă noi acuze îl vor determina pe Zaydûn să părăsească din nou Cordoba și astfel începe peregrinările. În 441 H. (1049 d. H.) este primit la saraiul din Sevilla, unde i se vor acorda importante funcții în stat și diverse însărcinări: vizir, reprezentant special al principelui în variate misiuni, chiar mare vizir¹¹. În 461 H. (1069) Muhammad Ibn Abbâd al Mutamid devine principe în locul răposatului său tată, păstrându-și dascălul de literatură arabă în funcțiile deținute. Se crede că Ibn Zaydûn a avut un rol deosebit în hotărârea luată de principe în a ataca Cordoba. Un nou rival, în persoana lui Ibn Ammâr, dorește să îl înlăture pe Zaydûn din poziția deținută în stat, urmărind să-i preia locul începând cu atacul asupra Cordobei. Cu ocazia agitației create pe fondul cuceririi Cordobei, Ibn Zaydûn este desemnat să îl însoțească pe fiul de calif, Siracuddevle, în misiunea de aplanare a tevaturii iscate. În ciuda faptului că sănătatea șubredă și vârsta înaintată nu îi mai permiteau să inițieze și să participe la o astfel de acțiune, el nu reușește să se sustragă din misiune. Ajuns la Sevilla, după numai 15 zile va cădea răpus de starea ce i se agravase (463 H./1071 d.H.)¹². Ibn Ammâr, iubirea din copilărie a emirului, s-a întors din exilul unde fusese alungat de calif, la moartea acestuia, când pe tron se înscăunase al-Mutamid, noul calif al Seviliei. Ulterior, ajunge mare vizir¹³.

Din punctul de vedere al creației epice, poeziile scrise de Ibn Zeydûn au o valoare deosebită. Poetul, inspirat de dragostea ce i-o purta Wallâdei, redactează mai multe epistole, atât din închisoare, cât și din timpul refugiului în Sevilla.

⁹ L. Alvarez, *Ibn Zaydûn*, în *Encyclopedia of Arabic Literature*, 1998, vol. I, p. 384-385.

¹⁰ Emîr Mu`tazid-Billâh el-Abbâdî, vezi *Abbâdiyye* în *Diyanet Islam Ansiklopedisi*, vol. 1, p. 15.

¹¹ *Ibn Zeydun*, în *Diyanet Islam Ansiklopedisi*, vol. 20, p. 464-467.

¹² *Ibidem*.

¹³ Louis Crompton, *Homosexuality and civilization*, Harvard University Press, 2006, p. 167.

Wallâda (997-1077), renumita poetă omeyyadă, îi răspunde epistolelor primite tot sub formă epistole în versuri. Cauza sau cauzele care au dus la sfârșitul acestei povești de dragoste legendare nu se cunosc cu exactitate, chiar dacă sunt sugerate câteva variante plauzibile. Infidelitatea lui Zaydûn față de dinastia omeyyadă sau planul bine plăsmuit al fostului vizir Ibn Abdûs, ce ar fi reușit să câștige favorurile și suportul prințesei pe întreaga durată a vieții sale, cu toate că o alianță matrimonială între cei doi nu s-a concretizat; sau poate distanța și timpul petrecut în refugiu sunt arătate de istorici ca pricini ce ar fi făcut-o pe Wallâda să treacă peste marea lor dragoste.

Exilul lui Zaydûn la Sevilla, îi va amprenta unele creații, în care își va exprima părerile de rău pentru că a fost nevoit să își părăsească orașul natal și tristețea după tinerețea pierdută.¹⁴ Epistolele adresate Walladei conțin versete dintre cele mai zeloase, rafinate, pline de sensibilitate și melancolie. Deoarece au fost foarte savurate în Spania musulmană, au beneficiat de recitări entuziaste. „Buhtûrî¹⁵ al Apusului”, după cum este supranumit Zeydûn, unul din cei mai valoroși poeți ai epocii sale, a rămas fidel tradiției epice de secol, preferând să nu se rupă de vechea linie poetică, chiar dacă poeziile sale erau redactate în stil neoclastic.¹⁶

Cea mai cunoscută creație epistolară a lui Ibn Zeydûn este o odă de 50 de versuri, în care sunt preamărite frumusețile din jurul său și relatate încercările de a da uitării durerile trăite, creație realizată după evadarea și refugiul în Sevilla și dedicată Walladei. După ea i s-a scris pastişe, unul dintre inițiatori fiind Selahaddin es-Safedi¹⁷. Lucrările lui Zeydûn cunoscute sunt în număr de 4:

1. *Divân*, lucrare ce a avut câteva ediții în secolul XX.

2. *er-Risâletü 'l-hezliyye* cuprinde răspunsul său dat prin pseudo-răspunsurile iubitei sale Wallâda vizirului rival, Ibn Abdûs. Prima ediție apare în 1755 la Leipzig prin îngrijirea lui Johann Jacob Reiske, în traducere latină.¹⁸ Alte ediții, în secolul XX.

3. *er-Risâletü 'l-ciddiyye* conține epistole compuse în timpul detenției adresate califului Ebu'l-Hazm Cevher, încercând să își obțină iertarea. Selahaddin es-Safedi în *Tercüme-yi Serh ul-uyun fi serh-i Risâle-yi Ibn Zeydûn*, oferă o serie de explicații științifice pe marginea operei lui Zeydûn. A fost publicată de Muhammad Ibn Muhammad Ibn Nubatah; Mehmet Sait ibn

¹⁴ Albert Hourani, *History of the Arab Peoples*, 1992, p. 193-194.

¹⁵ Este considerat a fi un mare poet al Orientului. *Ebü Ubâde el-Velid b. Ubeyd b. Yahyâ et-Tâi*, vezi *Diyanet Islam Ansiklopedisi*, vol. 6, p. 381.

¹⁶ *Ibn Zeydun*, în *Diyanet Islam Ansiklopedisi*, vol. 20, p. 464-467.

¹⁷ *Selahaddin es-Safedi* în *Diyanet Islam Ansiklopedisi*, vol. 35, p. 447-451.

¹⁸ Johann Jacob Reiske, *Abi'l Walidi Ibn Zeidvni. Risalet sev Epistolivm*, Lipsiae, Prostat in Officina Gleditschiana, MDCCLV.

Kara Halil în Istanbul, 1841.¹⁹ Lucrarea a fost editată în limba latină în 1889, ulterior corespondențelor noastre, la Copenhaga, sub îngrijirea lui Besthorn.²⁰ Alte ediții în arabă și turcă, în sec. XX.

4. *er-Risâletü'l-Bekriyye* cuprinde epistola scrisă de Zeydûn dascălului său, Ebu Bekir Muslim b. Ahmed, prin care îl roagă să intervină pe lângă calif pentru a-i obține iertarea.

Iubirea pasională dintre Zeydûn și Wallâda a devenit figura centrală a iubirii pentru locuitorii din Cordoba. Califatul de Cordoba a fost un important centru cultural, unde se strâneau creatorii de beletristică, pentru a-și compune operele literare, lirice și epice; califat în timpul căruia, poezia arabă a ajuns să cunoască splendoarea. Mulți dintre membrii casei conducătoare omeyyade au fost poeți renumiți. Wallâda, exemplul evident al culturii lirice spaniolo-arabe, era adorată la curtea tatălui său pentru talentul creativ și frumusețea ei. După căderea Cordobei în 1071, Sevilla va constitui noul centru de civilizație. Aici, cultura lirică și epică își continua înflorirea prin bogăția imaginației și a ideilor literaților de ambele sexe, maeștri ai rafinamentului și subtilităților, împletindu-se armonios cu ideile filosofice și cele din domeniul istoric. Important este faptul că, în spațiul musulman, astfel de creații epistolare, deoarece cuprindeau vaste descrieri din viața socială, privată și oficială, erau folosite de croniști ca bază de documentare. Un caz asemănător în istoriografia transilvăneană este celebrul beletrist Mikes Kelemen (1690-1761), despre ale cărui epistole s-a afirmat că poartă amprenta literaturii franceze, reprezentată prin „iubita” căreia îi erau adresate epistolele. Însă nu s-a niciodată că aceste epistole, create în timpul exilului autorului în spațiul otoman, spus dincolo de latura sentimentală, sunt descrieri din viața politică, socială, și privată, realizate în stilul epistolar, atât de răspândit la Poartă.

Este sesizabil faptul că marea majoritate a poemelor arabe, persane sau otomane au un final tragic, poveștile de dragoste rămânând nerealizabile, deoarece protagoniștii, constrânși de împrejurări, erau nevoiți să se despartă sau unul din ei deceda. Explicația cauzei este unică. În lumea musulmană, nici o dragoste nu putea fi mai mare și mai trainică decât dragostea pentru divinitate. Dragostea pământească nu era una adevărată, deci era sortită sfârșitului, dar cea față de Allah era unica în măsură să poată răzbi în eternitate.

Corespondențele realizate pe marginea manuscrisului

Dacă s-ar încerca stabilirea, măcar parțială, a proprietarilor ce au deținut manuscrisul, s-ar începe cu Ismail al-Bagdâda, cel ce îl scrie în 1153, anul Hegirei

¹⁹ Muhammad ibn Muhammad Ibn Nubatah; Mehmet Sait ibn Kara Halil, *Tercüme-yi Serh ul-uyun fi serh-i Risale-yi Ibn Zeydun, Istanbul*, Takvim-i Vekayi, 1257 [1841/1842], 470 p.

²⁰ R.O.Besthorn, *Ibn-Zaiduni vitam scripsit epistolamque ejus ad Ibn-Dschahvarum*, b.o 1847. Publicată la Kopenhaga doar în 1889.

[1740/1741 d. H.]. Manuscrisul, conform stilisticii elaborării, era destinat unei persoane cu stare și cu poziție socială bună. Peste 100 de ani, mai precis în 1826, se află în posesia casei Romanovilor, iar la aproximativ o jumătate de veac, pare să fi fost deținut de un nobil transilvănean. Apoi, prin diverse cunoștințe, manuscrisul este trimis spre o evaluare mai aprofundată unui orientalist de seamă. La Budapesta, Goldziher face un raport foarte bine documentat despre exemplar și îl înaintează profesorului său. Vámbéry Ármin îi va adăuga titlul și-l va retrimite lui Torma Károly. Acesta, la rândul său, îi stabilește prețul și-l returnează probabil nobilului, care în primăvara anului următor îl trimite Muzeului Societății Transilvănene, în speranța vânzării. Exemplarul este retrimis nobilului, de către Király. Până la urmă, nu se știe cum, ajunge din nou, de aceasta dată, în fondul Muzeului, actualmente în fondul Bibliotecii. O mână care intervine în manuscrisul lui Torma Károly, deși a scris doar câteva cifre, pare să fie al lui L.K. [Lázár Kálmán], care de altfel a mai realizat astfel de corecturi în texte manuscrise cu teme orientale. După o primă radiografiere a problemei, nu se justifică dorința nobilului de a vinde manuscrisul, mai ales că exemplarul nu valora prea mult.

Documentul semnat de Schmidt este un fel de fișă de carte, deoarece cuprinde datele esențiale despre exemplarul în discuție. Pe lângă autor, titlu, stilul scrierii, Schmidt notează scurte idei despre conținut, cu anul în care au fost concepute. Numai că datele notate sunt în mare parte greșite. Căderea califatului nu are loc în anul 590 și calculul nu este făcut după calendarul gregorian, ci după anul Hegirei sau 1071 d. H. Numele califului era Hisham al III-lea, și nu Calomea. După cum se va putea vedea în cele ce urmează, prima parte nu datează din timpul căderii Cordobei, iar data de 41 anul Hegirei ce ar corespunde anului 661/662 d. H. este iarăși eronată, căci Zeydûn se va fi fost născut abia după trei secole și jumătate de la această datare.

Însă acest domn Schmidt nu se înșeală asupra faptului că este vorba de mai multe lucrări scrise de Zeydûn. Redactarea unei fișe de carte de acest tip îl plasează pe Schmidt în condiția unui intelectual care se afla în contact direct cu mediul literar. Pornind pe urmele unui domn Schmidt, care să corespundă întrucâtva descrierii noastre, la indicațiile domnului documentarist Florin Blezu, s-a consultat *Lexikon der Siebenburger Sachsen*, 1993, *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich*,²¹ și *Adressbuch Hermannstadt*, anul 1/ 1878, în care se poate observa că familiile de sub acest nume figurau ca meșteșugari. În *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich* au fost găsite două excepții care ar corespunde căutărilor noastre. Konrad Schmidt^{21b}, comitele națiunii săsești, și Heinrich Schmidt, scriitor, profesor universitar la Academia de Drept din Sibiu, redactor de publicații, ziare și reviste, cunoscut sub numele de *Painz*.

²¹ *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Band 30 (1875), ab Seite: 256 și 230.

Deoarece Heinrich a decedat în 1870, iar corespondențele datează din 1876-1877, singura persoană rămâne Konrad Schmidt. Nota de la sfârșitul documentului, *ar putea fi vândut aici*, a fost scrisă pentru a se comercializa în bibliotecile din regiune, însă fără rezultat. Este de crezut că volumul manuscris a beneficiat de o recondiționare prealabilă, prin lipirea unei fâșii de piele brună, nu prea drepte, pe părțile laterale, spre a evita o deteriorare mult mai accentuată. Tot acum au fost schimbate și copertile interioare ale cărții, fiind întărite cu pânză, pentru a i se întări rezistența. Manopera nu este realizată estetic, dovedind că persoana bine intenționată era lipsită de experiență. Prin operațiunea de consolidare se acoperă sau este înlocuită și pagina internă de un verde deschis, cu imprimeuri neclare în stropi aurii.

Goldziher a realizat o evaluare foarte bine documentată, bazată pe sursele puține care existau în epocă despre Ibn Zeydûn. Evaluarea a fost făcută pe o foaie a Asociației Ebraice din Budapesta. În urma realizării studiului de față, s-a ajuns la concluzia că Goldziher a reușit să acceseze cam toate studiile referitoare la scrierile autorului arab. Raportul pe care l-a întocmit este de o înaltă calitate științifică, iar aprecierea sa de către dascălul Vámbéry era pe deplin justificată (vezi doc. nr. 3). Fragmente din opera lui Selahaddin es-Safedi sunt introduse pe marginile paginilor de către copist sau o altă mână. În raport există totuși mici scăpări, precum cuvântul Khacanis²² din titlul cărții; sau datarea exilului în Sevilla pentru anul 441, deși Zeydûn ia calea exilului înainte de aceasta dată, pentru ca apoi să fie iertat, repus în funcții, iar după noi acuze să-și reia peregrinările și în 441 să fie primit din nou la saraiul din Sevilla.

În ce privește diferențele de formă ale numelor arabe în evaluarea lui Goldziher, acestea nu sunt greșite. Pătrunderea unor cuvinte din fondul lexicologic de origine turcă, fenomen ce se înregistrează încă din secolul XVI-lea, va influența și pronunția numelor unor literați sau lucrări ce circulau în spațiul otoman, chiar dacă ele erau de origine arabă. Același considerent este valabil și pentru limba maghiară. Astfel trebuie să înțelegem de ce nume precum Zeydûn nu apar sub forma Zaydûn, sau Djevher în loc de Jawhar, Omeyyazi în loc de Ommayazi etc. Fiind o regulă nescrisă, împământenită de secole de conviețuire reciprocă în spațiul balcanic, ea continuă și în zilele noastre. Pe măsură ce influența otomană a pătruns tot mai mult în spațiul țărilor române, iar modelele otomane au fost tot mai mult imitate în viața publică și privată, conform opiniei lui Emil Suciu „terminologiile turcești respective au fost și ele preluate, împreună cu realitățile respective”²³. La

²² Henricus Engelinius Weyer, *Specimen citricum exhibens locos Ibn Chakanis de Ibn Zaiduno*, Leyden, 1831, în 4°.

²³ Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române*, vol. I. *Studiu monografic*, București, Edit. Academiei Române, 2009, p. 86.

nivel elitar, oamenii de cultură răspândesc turcismele în spațiul românesc prin bilingvismul lor individual.²⁴

Scrisoarea lui Vámbéry, după ce își exprimă prețuirea pentru munca depusă de discipolul său, fixează prețul la 30-40 de forinți și adaugă titlul *Reszalei Dsaurie*. Nu se găsesc date despre o lucrare *Risâle-i Cevheriyye*, însă temele pe care le tratează, prin coroborarea datelor, explicațiile oferite de Goldziher și datele științifice editate până în prezent conduc la ipoteza că este vorba, incontestabil, de epistole întregi sau de părți din lucrări epistolare, ce au fost adunate sub forma de miscelaneu al operei zeyidiene. Într-o încercare de a stabili traducerea și sensul corect al titlului *Risâle-i Cevheriyye*, la indicațiile profesorului Cezmi Karasu, am reușit să stabilesc forma, *Cartea Nestemateilor*. În fapt, Cevheriyye are două sensuri semantice, unul propriu-zis și unul simbolic. Cel propriu-zis este de bijuterie, ce i se potrivește ținând cont că epistolele erau considerate mărgăritare ale vremii. Este totodată și numele unui clan – al Cevherizilor. Cel simbolic are o valoare metaforică, deoarece se subînțeleg virtuțile de mare preț ale unui individ, calități ce sunt asemăunate cu nestematele. Iar risale se traduce prin epistole, mai rar cărțulie. Din aceasta perspectivă, *Cartea Nestemateilor* este forma cea mai potrivită.

Torma Károly²⁵ încearcă să transforme 1153 anul Hegirei, însă calculul îl face greșit, obținând 1736 în loc de 1740/1741 d.H. Ultima scrisoare atașată volumului este semnată de Király, funcționar al Muzeului Societății Ardelene, care nu se arăta interesat de achiziționarea manuscrisului, și care îi răspunde nobilului, posibil lui Konrad Schmidt. Comitele Schmidt era reprezentant al sașilor în Dieta de la Cluj, cu poziție socială foarte bună; el cade în dizgrație ca urmare a sprijinirii tacite de către sași a ideilor românilor promovate din 1848 încoace. În 1867, Konrad Schmidt era suspendat din funcția de comite al sașilor, pentru a se împiedica convocarea unei adunări naționiste.²⁶ După formula de adresare formală către nobilul în cauză, rândurile scrisorii trădează o atitudine rece, oarecum ostilă. Din aceasta perspectivă, nobilul pare să fie totuși Konrad, care în anul în 1877 va părăsi definitiv Transilvania.

*

Nr. 1

<Fără an. Fără loc>. Schmidt a realizat o Fișă de carte, pe baza unei evaluări nu foarte documentate, în momentul intrării cărții în librăria unde activa.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Torma Károly (1829–1897) a fost romancier, important om politic și reprezentant în Dietă, profesor de Drept la Cluj.

²⁶ Anton Dörner, *Administrația Transilvaniei în perioada anilor 1867-1876*, „Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca, vol. XL, 2001, p. 105-122.

Das Buch ist ein arabisches Manuscript, der Titel:
Chroniken des Ibn Seidun Aseli.

Ist in größtenteils in Versen geschrieben.

Keine kontinuierliche Geschichte, sondern zusammengestellte einzelne Gegebenheiten verschiedener Zeiten; so die ersten aus den Zeiten des Verfallenden Kaliphats anno 590 nach Ch. Geburt(sic) |:Kaliph Calomea:|(sic).

Die zweite aber noch aus den Jahren 41, Der Hedschra(sic).

[: könnte hier verkauft werden :]

Schmidt.

<Traducerea>

Cartea este un manuscris arab cu titlul:

Cronicile lui Ibn Seidun Aseli.

Cea mai mare parte a fost scrisă în versuri.

Nu există continuitate, sunt doar fapte individuale din timpuri diferite, care au fost așezate laolaltă; astfel prima istorioară datează din timpul căderii Califatului, anul 590 d.Hr.(sic) |:Califul Calomea:|(sic).

A doua însă provine încă din anul 41, Hegira(sic).

[:ar putea fi vândut aici :]

Schmidt.

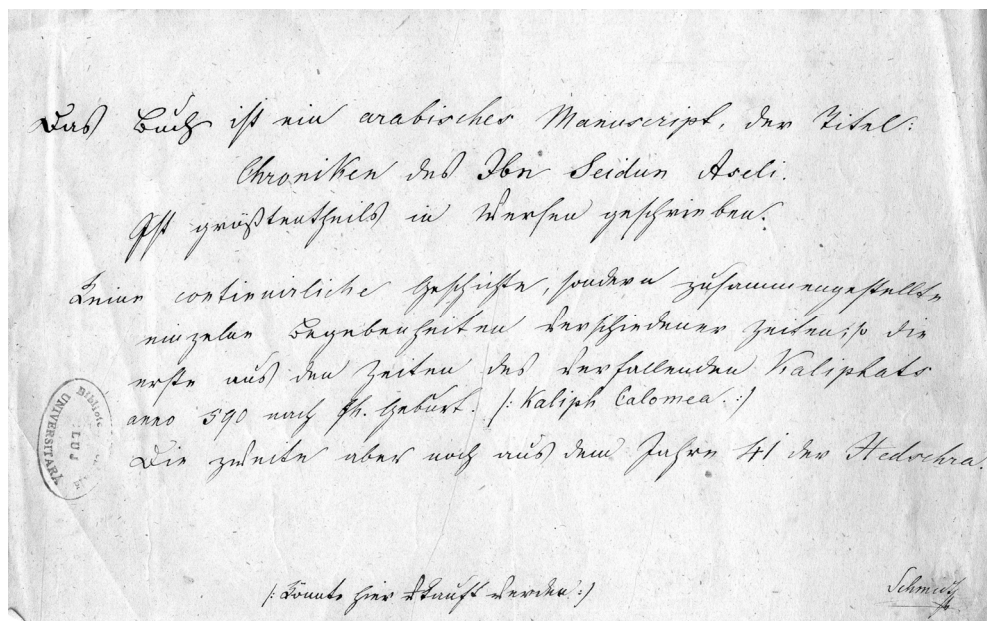

Foto nr. 5. Fișa de carte realizată de Schmidt.

Nr. 2

<1876. **Budapesta**>. Orientalistul Goldziher Ignác a realizat o evaluare foarte bine documentată din sursele vremii. A ajuns la concluzia că este vorba de epistolele poetului arab Zeydûn, scrise iubitei sale Wallâda, și califului omeyyad pentru a-l îndupleca spre iertare. Prezintă o scurtă biografie a beletristului Ibn Zeydûn.

A nékem meghatározás végett átküldött arabs kézirat két részből áll. Mindkét részben tárgyalt munkának egy a szerzője; kézirat igaz nevezetes commentárt tartalmaz a szerző következő dolgozataihoz:

A) Az első rész: commentár Ibn Zejdûn-nak ²⁷ *قلاسر* / ²⁸ *قلاسر* azaz: al-Sahrarhoz intézett leveléhez. A commentátor neve nincsen az előttem fekvő kéziratban megnevezve, ez belátásom szerint kétségtelen, hogy szerzője Salâh al-Din b. Ajbek al-Şafadî, ki mint encyklopédista, költő, nyelvész és commentátor igen híres (szül<etett> Damaskusban 696 megh<alt> 764 higra.) es kinek nyelvészeti működéséről bőven értekeztem: Deitr. Uhr Gesch. Der Spsachgebhssaml. beiden Arabern I f. 34 k II. P. 8-15. Ibn Zejdûn, a szöveg szerzője egyike az arabok leghíresebb íróinak, mi s<z>ályit és nyelvezetének ékenegét úgymint vonatkozásainak sokoldalú ágát illeti. Teljes neve: ²⁹ *أبو الوليد أحمد بن زيدون المخزومي* és ³⁰ *نر الوزارتين هو* egy a spanyol araboktól nem ritkán előforduló czim, mely annyit jelent, hogy a ki viseli, két fejedelem alatt látta el a vezir hivatalát. Ibn Zeydûn az V. muhammedán században élt; született Cordovában, hol családja igen nagy hitnévnek örvendett; 441 ben Sevilleba költözött al-Mu'tadid ibn 'Abbâd szultán udvarába, kinek igen megbízott barátja és tanácsadója lett. Mielőtt Sevilleba költözött volna, Ibn Dzsahvar (cordovai fejedelem a ³¹ *لقب الطوائف* sorából) udvarán élt és előkelő politikai szerepet viselt. De egykor a fejedelem haragra kelt ellene és börtönbe záratta. Ez alkalommal írta a költő az előttünk kéziratban levő levelet, mely által felmentetését akarta kieszközölni, a mi azonban mitsem használt. Erre a költő börtönéből megugrott és Sevilleba utazott ibn 'Abbâd udvarába. Meghalt Sevilleban 463 ban. – A költő életrajzát, költeményeiből és leveleiből szedet számos föltötte értékes kivonatok kíséretében legbővebben írta meg Ibn Khalkan ³² *ند قلا العقيان* című munkában, mely a spanyol arabról leghíresebb irtóit tárgyalja az nem rég Bülâkban (1284 higra) nyomtatásban megjelent (könyvtáromban megvan). De sokkal ez a nevezetes munka megjelenése előtt ezen életrajz leydeni es góthai kéziratok ugornák bámulatas tudományossággal adatott ki fordítottat és magyaráztatt Weyers által: Specimen criticum exhibens locos Ibn Khacanis de Ibn Zeiduno(sic) (Leyden 1831 in 4⁰)³³, ki Ibn Zeydûn leveleinek és a hozzájuk irt commentárok kiadását akarta eszközölni. Ezen anerokébol a legelaposabb felvilágosítást nyerhetni Ibn Zejdûn élete és irodalmi értéke felett V.ö. még Dozy – leydeni catalogusát I Köt. 241-259.

B) A kézirat második része ugyanazon szerzőnek egy másik levelét commentálja. Mig az első levél a fogoly költő szabadság után végző lelkének értelmét aznjtja elénk és mesterkélt keleti módon akarja ártatlanságát a fejedelemnek bebizonyítani, addig ez a második levél a szerelmes költőt mutatja be. Szintén Ibn Dzsevhez/r udvarán keletkezett. A fejedelmi család egyik tagja egy tudós költő volt, neve Wallâdâ, ki igen szívesen társalgott azon számos szépirodalmi capacitásokkal, kik bátyja udvarán éltek. Ibn Zejdûn fülig szeretett beléje a tudós herczegnőbe. De épen így járt egy másik homme de lettres is,

²⁷ Al-juhuriya = Republică.

²⁸ Alrisala = scrisoare.

²⁹ Abu Aloalid Ahmad Bin Zaidun Almakhzumi

³⁰ Zu Aloazaratain Huoa – el a fost sub 2 ministere.

³¹ Porecla sectei.

³² Qalâed Aliqian – coliere de aur.

³³ Henricus Engelinus Weyer, *Specimen criticum exhibens locos Ibn Chakanis de Ibn Zaiduno*, Leyden, 1831, in 4⁰.

Ibn `Aldûs. Ezen vetélytárshoz intézi Ibn Zejdûn a jelen levelet, mely az alattival együtt az arabi epistolographic példányképének tekinthető: A spanyol – arab epistolographic es költészet kiváló sajátsága az, hogy szerzőik szeretik a historiai téryekre való rövid vonatkozásokat. Csattanós példa ezen sajátságra nézve a Dozy által kiadott Ibn Badrûn, mely költeményt egy kis arab historia encyklopediának lehet tekinteni. Így van ez Ibn Zejdun leveleiben is, és minthogy a tudós commentárban, mely ezen kéziratot képezi, a historián vonatkozóik mind bőven meg vannak magyarázva, a jeles kézirat, hozzávéve még azon számos értékes nyelvészeti expozíciókat és költői kivonatokat melyeket dúsan tartalmaz, fölött- értékesnek mondható.

Mindkét commentár eddig kiadva névszer *) és a kézirat elég gonddal van írva. Iratott 1153 ban (higra) Ismâ`il al-Bagdâdâ által.

A két rész között a commentátor által mindenféle kritikai megjegyzések vannak az első levélre nevezve.

Ismétlem, hogy a kézirati munka, mely ugyan Európában több kéziratban van meg (-Bécsben is -), de még kiadva nincsen, igen becses munka és tartalmánál fogva az arab szépirodalom egyik legértékesebb gyöngyit foglalja magában.

*) Az egyik költemény szövege, mely azonban csak csekély része a munkának Reiske adta ki 1755 ben. (Hirt grammatikájában ismételve).

Goldziher Ignác

Manuscrisul arab care mi s-a trimis pentru definire constă din două părți. În ambele părți munca supusă discuției este a unui singur autor; manuscrisul conține comentarii renumite asupra următoarelor lucrări ale autorului:

A) Prima parte: Comentariul lui Ibn Zejdûn الجمهورية²⁷ / الرسالة²⁸ și anume: la epistola adresată lui al-Sahrar. Numele comentatorului nu este notat în manuscrisul pe care îl am în față, <însă> conform opiniei mele este fără îndoială faptul că autorul <comentariului> este Salâh al-Din b. Ajbek al-Şafadî, care ca enciclopedist, poet, lingvist și critic este foarte renumit (născ<ut> în Damasc în 696 dec<edat> în 764 H.) și despre a cărui activitate lingvistică m-am interesat pe larg: Deitr. Uhr Gesch. Der Spsachgehbssaml. beiden Arabern I f. 34 k II. P. 8-15. Ibn Zejdûn, unul dintre cei mai renumiți scriitori arabi, este unul dintre autorii textului, care în <privața folosirii> lingvistice și dicției/ articulării fonetice o face precum se cuvine pregătirii sale interdisciplinare. Numele întreg este: ابو الوليد أحمد بن زيدون المخزومي²⁹ și نر الوزارتين هو³⁰ un titlu nu foarte rar întâlnit la arabii spanioli, care înseamnă doar atât că, cel care îl poartă a avut onoarea de a fi vizir în exercițiu sub doi califi. Ibn Zeydûn a trăit în secolul al V-lea mahomedan, s-a născut în Cordoba, unde familia sa s-a bucurat de un mare renume; în 441 s-a mutat în Sevilla la curtea sultanului al-Mu`tadid ibn `Abbâd, devenind prietenul de mare încredere și sfătuitor al sultanului. Înainte să se fi mutat în Sevilla, a trăit la curtea lui Ibn Dzsahvar (principele cordobean din rândul لقب الطوائف³¹) și a avut un rol politic de prim rang. Dar odată furia principelui s-a dezlănțuit împotriva sa și l-a întemnițat. Cu această ocazie autorul a scris epistola din manuscrisul de față, prin intermediul căreia urmărea să își obțină iertarea, <încercare> ce de altfel nu a ajutat cu

nimic. Ca urmare poetul a evadat din închisoare și a călătorit la curtea lui ibn `Abbâd în Sevilla. A murit în 463 în Sevilla. – Ibn Khalkan a redat biografia poetului <folosindu-se de> cu cea mai bună documentare, pe baza nenumăratelor date valoroase culese din epistolele și poemele acestuia, în lucrarea cu titlul ند فلا العقيان³² <Coliere de aur>, ce tratează despre cei mai importanți scriitori ai Spaniei arabe în Bûlâk (1284 Hegira) lucrare nu de mult editată (ce se află în biblioteca mea). Dar mult înainte de apariția lucrării sus numite îmi iese în față biografia realizată după manuscrise în Leyden și Gotha <manuscrise> ce au fost transliterate, traduse și explicate sub îngrijirea lui Weyers: Specimen criticum exhibens locos Ibn Khacanis de Ibn Zeiduno (sic)³³ (Leyden 1831 in 4⁰), care dorea să pună în circulație informații privitoare la scrisorile lui Ibn Zejdûn, și la edițiile critice realizate ale acestor epistole. În privința vieții și operei lui Ibn Zejdûn, cea mai temeinică lămurire în această direcție o poate câștiga și din catalogul leydenez a lui Dozy – vol. I, pp. 241-259.

B) A doua parte a manuscrisului comentează o altă epistolă a aceluiași autor. Până ce prima scrisoare ne înfățișează înțelesul sufletului său sleit pe drumul libertății și dorește prin metode stilistice orientale să își dovedească nevinovăția în fața principelui, cea de a doua scrisoare ni-l înfățișează pe poetul îndrăgostit. Și aceasta este compusă la curtea lui Ibn Dzsevher. O membră a familiei princiare a fost o poetă talentată, pe nume Wallâdâ, care purta conversații cu o deosebită plăcere cu nenumărații scriitori de beletristică, ce se găseau la curtea unchiului³⁴ ei. Ibn Zejdûn s-a îndrăgostit până peste cap de principesa savantă. Dar exact așa a pățit și Ibn `Aldûs, un alt homme de lettres. Ibn Zejdûn adresează epistola acestui rival, care împreună cu aceea ce îi urmează este socotită un model al epistolografiei arabe. Specificitatea și unicitatea epistolografiei și artei poetice spaniolo–arabe este că, autorilor lor le plac intervențiile scurte în spațiul istoric. Exemplu relevant de unicitate este ediția lucrării lui Ibn Badrûn, îngrijită de Dozy, a cărui creație poetică poate fi privită ca o mică enciclopedie istorică arabă. Așa este și în scrisorile lui Ibn Zejdûn, astfel că în edițiile critice științifice, care prezintă acest manuscris, sunt explicate pe larg <momente> relevante din istorie, manuscrisul de față, prezintă pe lângă acestea nenumărate expoziții lingvistice prețioase și expresii poetice abundente în conținutul <textului>, se poate spune despre el că este valoros.

Ambele prelucrări au fost editate cu titlu ^{*)}, iar paleografia este destul de îngrijită. A fost scris în 1153 (Hegira) de Ismâ`il al-Bagdâdâ.

Între cele două părți, pe marginea primei epistole sunt făcute o serie de comentarii de către critic.

Repet că manuscrisul, ce se afla în Europa în mai multe exemplare (-și la Vienna -), însă nu este încă editat ceea ce este o muncă prețioasă și ținând cont de conținut <,> el cuprinde una dintre perlele cele mai valoroase ale beletristicii arabe.

*) Textul uneia dintre poezii, care se găsește doar parțial din operă a fost editată de Reiske în 1755. (Este reprodusă în gramatica lui Hirt).

Goldziher Ignác

³⁴ Calif de Cordoba între 1026-1031.

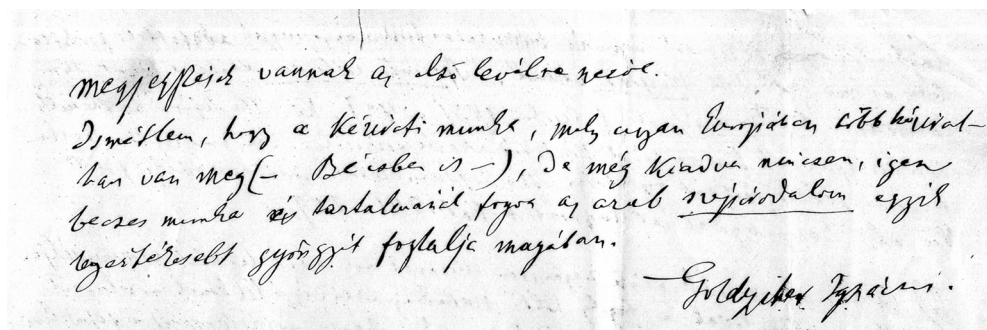

Foto nr. 6-8. Evaluarea în 3 pagini, realizată de Goldziher Ignác.

Nr. 3

15 Noiembrie 1876. Budapesta. Vámbéry îl asigură <pe Torma Károly> că, evaluarea lui Goldziher este de o înaltă calitate științifică. El dă un titlu manuscrisului, „Resale-i Cevheriyye” [Cartea nestematelor].

Budapest Nov[ember] 15^{kén} 1876

Igen tisztelt barátom,

Ibu Zeidun „Reszalei Dsauharie” jehez irt commentárt néhai tanítványom Dr. Goldziher Ignácznak átadtam, ki mint arab specialista, többet tudván mesterénél – a föladatnak tökéletesen megfelelt. Jelentésében megnyugodhatik a kézirat birtokosa.

Értéke ezen kéziratnak, tán harmincz vagy negyven forintnál többet nem teszen, mert hát több példányban létezik, tehát nem raritás.

Tisztelő híved,
 Vámbéry Ármin

<traducere>

Prea stimată prieten,

Am dat ucenicului meu de acum, Goldziher Ignác, comentariile făcute la <lucrarea> „Reszalei Dsauharie” a lui Ibu Zeidun, care ca specialist arab, știe mai mult decât meșterul său –, și-a îndeplinit sarcina primită într-un mod impecabil. În ceea ce îl privește, proprietarul manuscrisului poate fi liniștit.

Valoarea acestui manuscris, probabil că nu face mai mult de treizeci sau patruzeci de forinți, deoarece există în mai multe exemplare, deci nu este o raritate.

Prietenul ce te stimează,
 Vámbéry Ármin

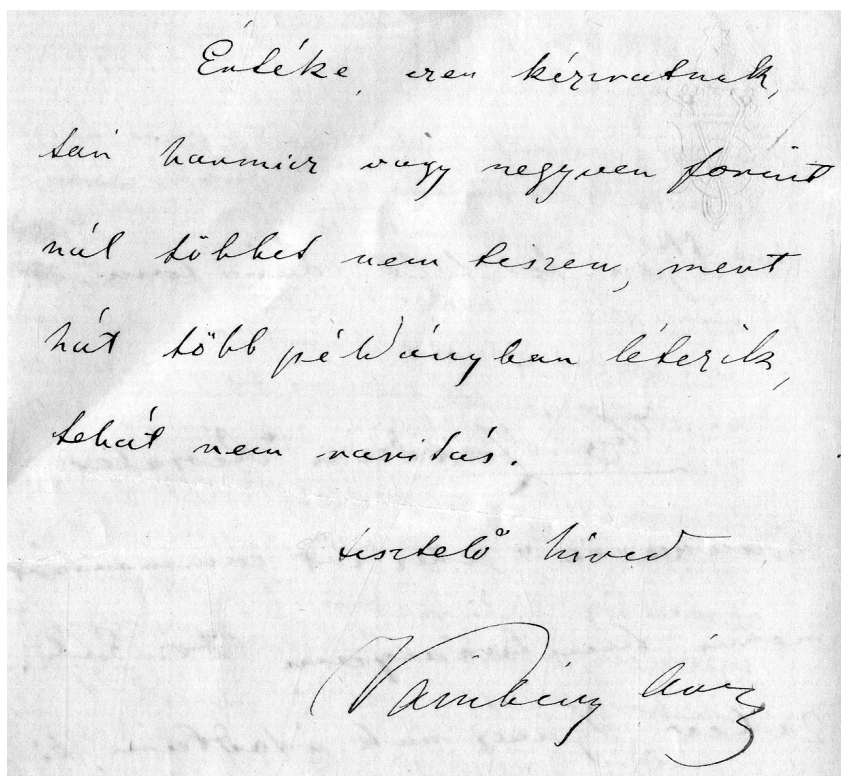
Budapest Nov: 15ten

1876

Igen tisztelt barátom,

Ihu Zeiden "Aszalei

"Daukavie" jeker int commentant
 néhai tanítványam Dr: Sed.
 Zihor Ignác nek átadtam, ki
 mint azab specialista, köbhet
 leírni meskénit - a fől.
 adatnak köbölésere megfellel. Te
 lentisiken megny^{ugadhatik} ~~fel~~ a kírát
 bindokosa.

Énke, en kérvetnek,
 lan haunir vagy negyven forint
 nál többet nem kérek, mert
 hát több példányban létezik,
 tehát nem raritás.
 Üdvözlő híve
 Vámbéry Ármin

Foto nr. 9-10 Scrisoarea lui Vámbéry Ármin adresată lui Torma Károly.

Nr. 4

20 Noiembrie 1876. Cristești Ciceului. Torma Károly returnează manuscrisul <nobilului>. Ajunge eronat la anul 1736, ca an de copiere a manuscrisului.

Csicsó Keresztúr,³⁵ 1876. Nov[ember] 20.

Édes barátom!

Az arab kéziratot Vámbérytől ma kaptam vissza s ezennel mellé kelve küldöm Vámbéry levelével s dr. Goldziher ismertetésével együtt |: ez utóbbiak visszaküldését kérem: |. Goldziher iratából látni fogod, hogy a kézirat a Hodschra 1153-ik évében, vagyis a mi számításunk szerint 1736-ban íratott; Vámbéry leveléből pedig azt, hogy értéke 30-40 frt.

Részemről örvendek, hogy a mit a kéziratra nézve tudni akartál, magyarföldön megtudhattad; jó hogy már ennyire vagyunk!

Isten veled

őszinte barátod
Torma Károly

³⁵ Localitate aflată în Bistrița Năsăud.

< traducere >

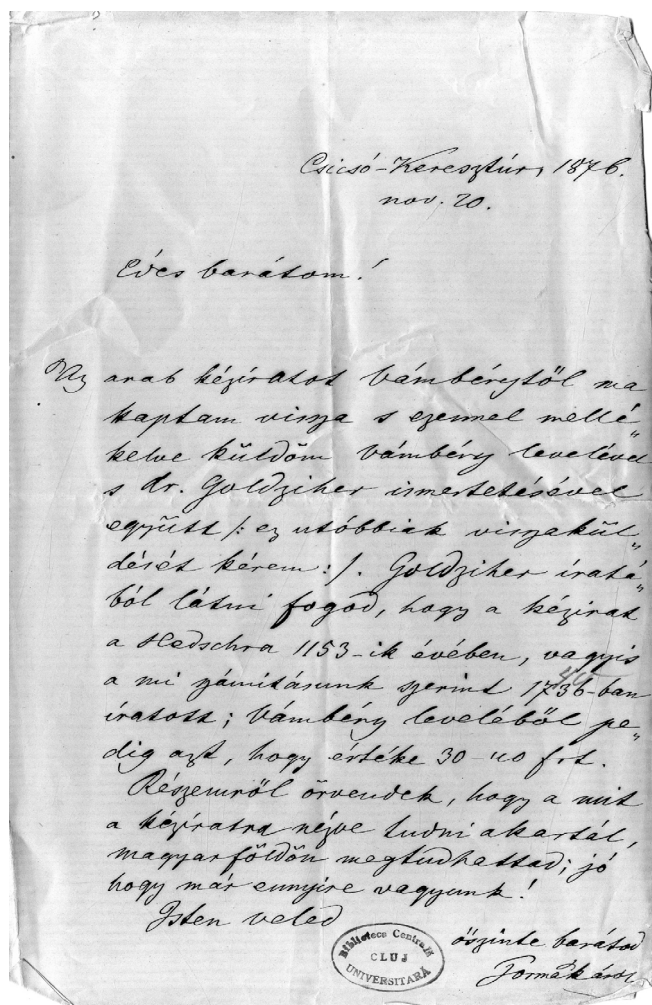
Scumpul meu prieten!

Azi am primit înapoi manuscrisul de la Vámbéry și alături de această <scrisoare> ți-l trimit cu scrisoarea lui Vámbéry și cu evaluarea Goldziher |: rog înapoierea acestora din urmă :| Vei vedea din scrierea lui Goldziher că, manuscrisul a fost scris în anul 1153 al Hegirei, potrivit calculelor noastre în anul 1736; iar din scrisoarea lui Vámbéry <rezultă> faptul că, valoarea sa este de 30-40 ffr.

Din partea mea mă bucur că, ceea ce ai dorit să afli despre manuscris, ai putut afla și pe târâmurile maghiare; bine că suntem într-atâta.

Dumnezeu fie cu tine

Prietenul tău adevărat,
Torma Károly

Méltóságos Gróf Ur'!

Mintán engem személyesen a könyv nem érdekel, a múzeum-egyik szalmájára pedig a magam irakallára, kiváltképpen a könyvtárnokai távollétében, meg nem vehetem, sőt ha megvenném is, most nem volna ott abban a helyzetben, hogy rögtön kifizethessem: kívánságom szerint a leveleket a könyvvel együtt visszaküldöm.

Kolozsvár Március 30-án 1877.

Kiváló tisztelettel

Király

Foto 11-12. Manuscrise cu semnături olografe: Torma Károly și Király.

Nr. 5

30 Martie 1877. Cluj-Napoca. *Funcționarul Muzeului Societății Ardelene nu se arăta interesat de cumpărarea exemplarului, nici pentru Muzeu, nici în interes privat.*

Méltóságos Gróf Úr!

Miután engem személyesen a könyv nem érdekel, a múzeum- egy<esü>let számára pedig a magam szakállára, kivált a könyvtárnok távollétében, meg nem vehetem, sőt ha megvenném is, ma nem volnék abban a helyzetben, hogy rögtön kifizeshessem: kívánata szerint a leveleket a könyvvel együtt visszaküldöm.

Kolozsvárt Márczius 30-kán 1877

Kiváló tisztelettel

Király

< traducere >

Preamărite Conte,

Pe mine cartea nu mă interesează, nu pot să o cumpăr, pe barba mea, pentru Muzeul Societății, mai ales în lipsa bibliotecarului șef, iar dacă o cumpăr, astăzi nu sunt în măsură să o pot achita imediat: după dorința dumneavoastră vă retrimite scrisorile împreună cu cartea.

Cu deosebită stimă,

Király

Exemplarul ce se află în fondul Bibliotecii Centrale Universitare Lucian Blaga” este un exemplar important din punct de vedere al creației spaniolo-arabe pe de o parte, pe de alta datorită diferitelor date care au putut fi culese din corespondența realizată între personalități științifice și politice de seamă.